

08.04

2022

Piątek, 8 kwietnia, 19.30 | Friday, 8 April, 7:30 pm
Filharmonia Narodowa – Sala Koncertowa | Warsaw Philharmonic – Concert Hall

Giuseppe Gazzaniga (1743–1818)

Don Giovanni, o sia Il convitato di pietra

Opera w 1 akcie | Opera in 1 act

Libretto: Giovanni Bertati

WYKONANIE KONCERTOWE

Concert Performance

Don Giovanni

Aleksander Kunach – tenor

Donna Anna

Katarzyna Belkusz – sopran | soprano

Donna Elvira

Natalia Rubiś – sopran | soprano

Donna Ximena

Zuzanna Nalewajek – sopran | soprano

Il Commendatore

Wojtek Gierlach – bas | bass

Duca Ottavio

Karol Kozłowski – tenor

Pasquariello

Robert Gierlach – bas | bass

Maturina

Anna Bernacka – sopran | soprano

Biagio

Paweł Horodyski – bas | bass

Lanterna

Sebastian Mach – tenor

Basso continuo:

Maria Banaszkiewicz-Bryła – klawesyn | harpsichord

Maria Liszkowska-Sikorska – wiolonczela | cello

solistka Orkiestry Filharmonii Poznańskiej | soloist of the Poznań Philharmonic Orchestra

Radosław Komolka – fagot | bassoon

solista Orkiestry Filharmonii Poznańskiej | soloist of the Poznań Philharmonic Orchestra

Agata Zajac – asystent dyrygenta | assistant conductor

Orkiestra Filharmonii Poznańskiej

Poznań Philharmonic Orchestra

Łukasz Borowicz – dyrygent | conductor

Łukasz Borowicz

Łukasz Borowicz

Dyrygent-szef Orkiestry Filharmonii Poznańskiej i dyrektor muzyczny Filharmonii Poznańskiej (od sezonu 2021/2022), I dyrygent gościnny Filharmonii Krakowskiej (od sezonu 2021/2022). Urodził się w 1977 roku w Warszawie. Studiował w klasie Bogusława Madeya w Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina w Warszawie, tam też uzyskał tytuł doktora w dziedzinie dyrygentury pod kierunkiem Antoniego Wita. W latach 2007-2015 pełnił funkcję dyrektora artystycznego Polskiej Orkiestry Radiowej, a w latach 2006-2021 był I dyrygentem gościnnym Orkiestry Filharmonii Poznańskiej.

Został wyróżniony: Paszportem „Polityki” (2008), nagrodą Koryfeusza Muzyki Polskiej (2011), Nagrodą im. Norwida (2013), Nagrodą im. Tansmana za wybitną indywidualność muzyczną (2014), a w 2021 roku Nagrodą Honorową Związku Kompozytorów Polskich.

Od 2008 roku przygotowuje premiery w cyklu Nieznanych oper na Festiwalu Beethovenowskim.

Dyskografia Łukasza Borowicza liczy ponad sto albumów. Jego nagrania zostały uhonorowane nagrodami ICMA (2015 i 2018) oraz Diapason d'Or (czterokrotnie).

The chief conductor of the Poznań Philharmonic Orchestra, the music director of the Poznań Philharmonic (from the 2021/22 season), and the first guest conductor of the Kraków Philharmonic. Born in Warsaw in 1977, he studied in the class of Bogusław Madey at the Fryderyk Chopin University of Music in Warsaw, where he was also conferred a doctorate in conducting under the supervision of Antoni Wit. In 2007–15 he was the artistic director of the Polish Radio Orchestra, and in 2006–21 – the first guest conductor of the Poznań Philharmonic Orchestra.

His accolade includes the Paszport of *Polityka* weekly (2008), the Coryphée of Polish Music Award (2011), the Cyprian Kamil Norwid Prize (2013), the Tansman Prize for Outstanding Musical Individuality (2014), and the Honorary Award from the Polish Composers' Union (2021).

Since 2008 he has been in charge of the premieres produced in the Unknown Operas cycle at the Ludwig van Beethoven Easter Festival.

Łukasz Borowicz's discography comprises over a hundred albums, with two of his recordings receiving the ICMA Award (in 2015 and 2018), and four – the Diapason d'Or.

lukaszborowicz.com

Polski Komitet Olimpijski
Polish Olympic Committee

FERRERO

30 LAT W POLSCE
1992 - 2022

Aleksander Kunach

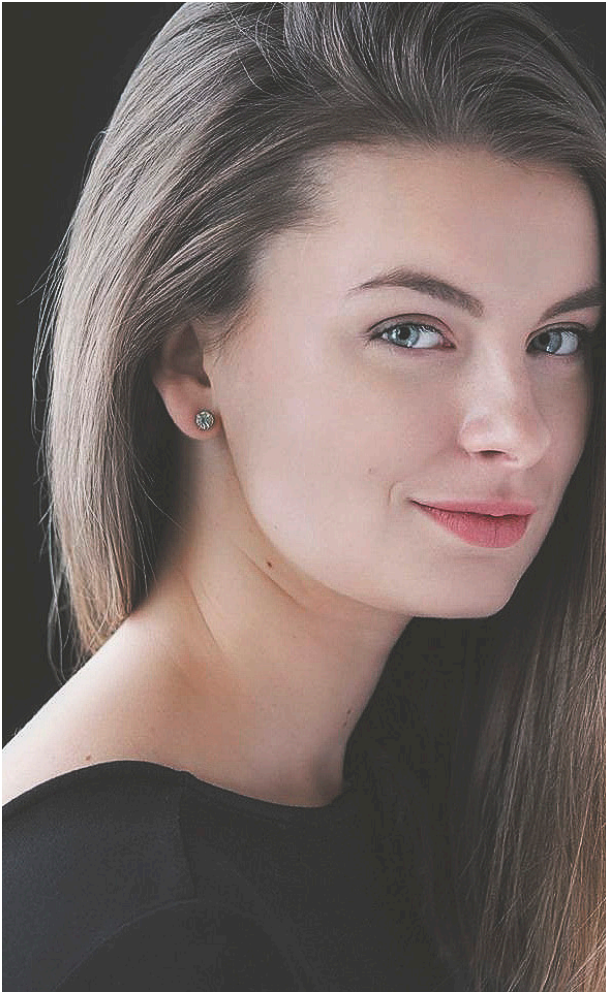
Tenor. Absolwent Wydziału Wokalnego Akademii Muzycznej Fryderyka Chopina w Warszawie w klasie prof. Jerzego Knetiga. Naukę kontynuował w Escuela Superior de Música Reina Sofia w Madrycie pod kierunkiem Toma Krause. Podczas studiów zdobył Nagrodę Specjalną na V Międzyczelnianym Konkursie Pieśni polskiej w Warszawie (2001). Jest laureatem Konkursu Wokalnego w Dusznikach-Zdroju (2002), otrzymał nagrodę w Konkursie Młodych Twórców zorganizowanym przez Fundację Kultury (2005), laureatem III Nagrody oraz Nagrody Specjalnej na IV Międzynarodowym Konkursie Mozartowskim w Pradze (2009).

Współpracuje z Warszawską Operą Kameralną, gdzie w 2004 roku zadebiutował jako Eumete/*Powrót Ulissesa do ojczyzny* i Lucano/*Koronacja Poppei* w operach Monteverdiego. Regularnie gości na deskach Opery Bałtyckiej w Gdańsku oraz Opery i Filharmonii Podlaskiej w Białymstoku.

W 2015 roku zadebiutował na scenie Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie partią Damazego w *Strasznym dworze* Moniuszki. W repertuarze posiada wiele partii operowych, m.in. Tamina/*Czarodziejski Flet*, Tytusa/*Łaskawość Tytusa*, Ferranda/*Così fan tutte*, hrabiego Almavivę/*Cyrulik sewilski*, Don Ramiro/*Kopciuszek* czy Toma Rakewella/*Żywot rozpustnika*. Koncertuje w kraju i zagranicą. Występował pod batutą takich dyrygentów jak Jacek Kaspszyk, Michał Klauza, Jerzy Salwarowski, Łukasz Borowicz, Paul McCreech, Paul Goodwin, Benjamin Bayl, Friedrich Haider. Występuje również w repertuarze oratoryjno-kantatowym oraz z recitalami pieśni.

Tenor, an alumnus of the Jerzy Knetig's class at the Department of Vocal Studies at the Fryderyk Chopin University of Music in Warsaw. He continued his studies at the Escuela Superior de Música Reina Sofia in Madrid, under the supervision of Tom Krause. While still a student, he received the Special Prize at the 5th Intercollegiate Polish Song Competition in Warsaw (2001). The winner of the Vocal Competition in Duszniki-Zdrój (2002), he received a prize at the Young Artists Competition organised by the Culture Foundation (2005), and the 3rd Prize and the Special Prize at the 4th International Mozart Competition in Prague (2009). Kunach collaborates with the Warsaw Chamber Opera, where in 2004 he debuted in two Monteverdi's operas, as Eumete in *The Return of Ulysses to his Homeland*, and Lucano in *The Coronation of Poppaea*. He is a regular guest at the Baltic Opera in Gdańsk and the Podlasie Philharmonic in Białystok. In 2015 he debuted at the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw as Damazy in Moniuszko's *The Haunted Manor*. His repertoire includes many opera parts, such as Tamino in *The Magic Flute*, Titus in *The Clemency of Titus*, Ferrando in *Così fan tutte*, Count Almaviva in *The Barber of Seville*, Don Ramiro in *Cinderella*, and Tome Rakewell in *The Rake's Progress*. Kunach performs in Poland and abroad, notably under the baton of such conductors as Jacek Kaspszyk, Michał Klauza, Jerzy Salwarowski, Łukasz Borowicz, Paul McCreech, Paul Goodwin, Benjamin Bayl, and Friedrich Haider. He also performs oratorio-cantata repertoires and song recitals.

Katarzyna Belkius

Sopran. Absolwentka Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach w klasie prof. Henryka Januszewskiej-Stańczyk. Od 2016 do 2021 roku była uczestniczką Programu Kształcenia Młodych Talentów Akademia Operowa Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie, gdzie doskonalila swoje umiejętności pod kierunkiem Izabeli Kłosińskiej, Olgi Pasiecznik, Matthiasa Rexrotha oraz Eytana Pessena. Uczestniczyła również w wielu kursach mistrzowskich prowadzonych przez wybitnych śpiewaków i pedagogów, takich jak: Helena Łazarska, Edith Wiens, Hedwig Fassbender, Helmut Deutsch, Tobias Truniger, Thomas Lausmann, René Massis oraz Mariusz Kwiecień. Jest laureatką konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych.

W 2017 roku w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej wcieliła się w postać Królowej Nocy w adresowanej do dzieci adaptacji *Czarodziejskiego Fletu*. W kolejnych latach wystąpiła w *Ognistym Aniele* Prokofiewa, jako Pierwsza Dama w *Czarodziejskim Flecie* oraz ponownie jako *Królowa Nocy* na deskach Warszawskiej Opery Kameralnej. W ramach 24. Wielkanocnego Festiwalu Ludwika van Beethovena wystąpiła jako Hedwig w *Fanisce* Cherubiniego. Współpracowała z takimi dyrygentami, jak: Michał Klauza, Kazushi Ono, Rafał Kłoczko, Kuba Wnuk, Piotr Staniszewski oraz Łukasz Borowicz.

Soprano. An alumna of the Karol Szymanowski Academy of Music in Katowice, in the class of Professor Henryka Januszewska-Stańczyk. In 2016–21 she participated in the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw's Opera Academy – Young Talents Development Programme, where she honed her skills under the supervision of Izabela Kłosińska, Olga Pasiecznik, Matthias Rexroth, and Eytan Pessen. She also participated in a number of master classes conducted by distinguished singers and teachers, such as Helena Łazarska, Edith Wiens, Hedwig Fassbender, Helmut Deutsch, Tobias Truniger, Thomas Lausmann, René Massis, and Mariusz Kwiecień. She is the winner of various Polish and international competitions.

In 2017 she performed the part of the Queen of the Night in *The Magic Flute* adapted for children at the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw. In the following years she performed in Prokofiev's *The Fiery Angel*, and then as the First Lady in *The Magic Flute*, later again performing as the Queen of The Night at the Warsaw Chamber Opera. At the 24th Ludwig van Beethoven Easter Festival she was Hedwig in Cherubini's *Faniska*. She has worked with such conductors as Michał Klauza, Kazushi Ono, Rafał Kłoczko, Kuba Wnuk, Piotr Staniszewski, and Łukasz Borowicz.

Natalia Rubiś

Absolwentka prestiżowej Yale School of Music oraz Akademii Muzycznej we Wrocławiu. Zadebiutowała podczas Händel-Festspiele w Halle w czerwcu 2014 roku partią Calisto w operze *Giove in Argo* Händla. Od tego czasu wystąpiła z wieloma zespołami i dyrygentami, w różnorodnym repertuarze operowym, od baroku – Eurydyka, Muzyka i Nimfa w *Orfeuszu* Monteverdiego, Romilda w *Xerxesie* Haendla, i klasycyzmu – Cristallina w *La fiera di Venezia* Salieriego, Sivene w *Chinkach* Glucka, Fiordiligi i Despina w *Così fan tutte*, Donna Elvira w *Don Giovannim* Mozarta, po utwory z XX wieku – Helena w *Śnie nocy letniej* Brittena czy Sa femme w *Biednym marynarzu* Milhauda. W Polsce można ją usłyszeć m.in. w Operze Wrocławskiej jako Halkę i Małgorzatę w *Fauście* oraz w Warszawskiej Operze Kameralnej, również jako Halkę. W 2019 roku odbyła tournée koncertowe z Capellą Cracoviensis z wileńską wersją *Halki*, którą wspólnie zarejestrowali na płycie; wystąpiła również u boku Andreasa Scholla w scenicznej wersji *Saula* Haendla. W 2020 roku na 24. Wielkanocnym Festiwalu Ludwiga van Beethovena wykonała tytułową partię Faniski w operze Cherubiniego, która została uwieczniona na płycie CD pod batutą Łukasza Borowicza. W tym samym roku podczas festiwalu Chopin i jego Europa zaśpiewała rolę Broni w operze *Hrabina* Moniuszki, gdzie zespołem Europa Galante zadyrygował Fabio Biondi.

Is a graduate of the prestigious Yale School of Music and the Academy of Music in Wrocław. She made her début at the Händel-Festspiele in Halle in June 2014 with the part of Calisto/Jupiter in *Argos*. Since that time she has performed with numerous ensembles and conductors in an extensive operatic repertoire ranging from baroque – Eurydice, La Musica, and La Ninfa in Claudio Monteverdi's *L'Orfeo*, and Romilda/Xerxes, via classicism – Cristallina in Antonio Salieri's *La fiera di Venezia*, Sivene in Gluck's *The Chinese Women*, and Mozart's Fiordiligi and Despina/*Così fan tutte*, and Donna Elvira/*Don Giovanni*, to 20th-century works – Carolina in Benjamin Britten's *A Midsummer Night's Dream* and The Wife in Darius Milhaud's *The Poor Sailor*. In Poland, she performs at the Wrocław Opera as Marguerite/*Faust* and Halka, and at the Warsaw Chamber Opera also as Halka. In 2019 she toured with the Capella Cracoviensis with the concert version of *Halka* (Vilnius), which she recorded with the ensemble. She has partnered Andreas Scholl in the stage version of G.F. Handel's *Saul*. During the 24th Ludwig van Beethoven Easter Festival in 2020 she performed the titular role of Faniska in Cherubini's opera, immortalised on a CD album under the baton of Łukasz Borowicz. In the same year she sang the part of Bronia in Moniuszko's *The Countess* with Fabio Biondi conducting the Europa Galante ensemble at the Chopin and his Europe Festival.

nataliarubis.com

Zuzanna Nalewajek

Sopran. Studentka piątego roku wydziału wokalnoktorskiego Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie, w klasie prof. Izabeli Kłosińskiej. Jest uczestniczką Programu Kształcenia Młodych Talentów Akademia Operowa Teatru Wielkiego – Opery Narodowej, gdzie kształci swój warsztat wokalny pod okiem artystów takich jak Olga Pasiecznik, Matthias Rexroth, Eytan Pessen, Tomasz Konieczny, Lech Napierała oraz Mariusz Kwiecień. W styczniu 2022 roku zadebiutowała na scenie Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w roli Drugiej Damy w *Czarodziejskim Flecie*. W czerwcu 2021 roku wykonała partię Dorabelli w Operze Wrocławskiej. W 2021 zdobyła pierwsze miejsce na XII Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Claudii Taev w Estonii. W 2019 roku została laureatką pierwszego miejsca na VI Międzynarodowym Konkursie Pieśni w Sofii.

Soprano. Fifth-year student in the class of Professor Izabela Kłosińska at the Department of Vocal and Acting Studies of the Chopin University of Music in Warsaw. She is a participant of the Opera Academy – Young Talents Development Programme operating at Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw, where she is practicing her vocal technique under the tutelage of such artists as Olga Pasiecznik, Matthias Rexroth, Eytan Pessen, Tomasz Konieczny, Lech Napierała, and Mariusz Kwiecień. In January 2022 she debuted on the scene of the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw as the Second Lady in *The Magic Flute*. In June 2021 she performed the part of Dorabella at the Wrocław Opera. In 2021 she won the 1st Prize at the 12th Klaudia Taev Competition for Young Opera Singers in Estonia, and in 2019 – the 1st Prize at the 6th International Song Competition in Sofia.

Wojtek Gierlach

Bas. Studiował w Akademii Muzycznej w Warszawie w klasie Kazimierza Pustelaka, którą ukończył z wyróżnieniem Magna cum laude. Jest laureatem wielu międzynarodowych konkursów wokalnych, m.in. I nagrody na Konkursie im. Ady Sari w Nowym Sączu (1999), II nagrody na konkursie wokalnym w Bilbao (2000), Premio Caruso w Mediolanie (2001), III nagrody na Konkursie im. Francisco Viñasa w Barcelonie (2004) oraz Nagrody im. Jana Kiepury (2012). Do ostatnich sukcesów artysty należą debiuty w Operze Królewskiej Covent Garden jako Pop/*Lady Macbeth mceńskiego powiatu* pod dyrekcją Antonia Pappano, Duńskiej Operze Narodowej i Walijskiej Operze Narodowej jako Sir Giorgio/*Purytanie* pod batutą Carla Rizziego oraz występy jako Melisso w *Alcinie* (u boku Joyce DiDonato) razem z The English Concert pod dyrekcją Harry'ego Bicketa. Wystąpił również jako Don Basilio/*Cyrulik sewilski* w Deutsche Oper Berlin, Oroveso/*Norma* w Teatro Nacional São Carlos w Lizbonie, Asur/*Semiramida* w Royal Danish Opera w Kopenhadze, Alidoro/*Kopciuszek* na Festiwalu w d'Aix-en-Provence, Melisso/*Alcina* w Opéra National de Bordeaux, Orbazzano/*Tankred* w Teatro de la Maestranza w Sewilli, Talbot/*Maria Stuarda* w Deutsche Oper am Rhein, Hrabia Rodolfo/*Lunatyczka* i Rocco/*Fidelio* w Theater St. Gallen.

Bass. He studied in the class of Kazimierz Pustelak at the Academy of Music in Warsaw, from which he graduated with distinction Magna cum laude. Prize-winner in numerous international vocal competitions, including the First Prize at the Ada Sari Competition in Nowy Sącz (1999), the 2nd Prize at the Vocal Competition in Bilbao (2000), Premio Caruso in Milan (2001), the 3rd Prize at the Francisco Viñas Competition in Barcelona (2004), and the Jan Kiepura Prize (2012). The artist's most recent successes include debuts at the Covent Garden Royal Opera House as Priest in *Lady Macbeth of the Mtsensk District*, conducted by Antonio Pappano, at the Danish and Welsh national operas as Giorgio in *I Puritani* under the baton of Carlo Rizzi, as well as the role of Melisso in *Alcina* (at the side of Joyce DiDonato) with The English Concert conducted by Harry Bicket. Gierlach has also performed as Basilio in *The Barber of Seville* at the Deutsche Oper Berlin, Oroveso/*Norma* at the Teatro Nacional São Carlos in Lisbon, Assur/*Semiramide* at the Royal Danish Opera in Copenhagen, Alidoro/*Cinderella* at the Festival d'Aix-en-Provence, Melisso/*Alcina* at the Opéra National de Bordeaux, Orbazzano/*Tancredi* at the Teatro de la Maestranza in Seville, Talbot/*Maria Stuarda* at the Deutsche Oper am Rhein, and Count Rodolfo/*The Sleepwalker* and Rocco/*Fidelio* at the Theater St. Gallen.

Karol Kozłowski

Tenor. Absolwent Akademii Muzycznej w Gdańsku oraz ASP w Warszawie. Laureat II nagrody na Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Hariclei Darclée (Rumunia, 2005). Nominowany do Paszportu „Polityki” (2013). Był solistą Opery Wrocławskiej, w której zadebiutował jako Alfred w *Zemście Nietoperza* J. Straussa i gdzie śpiewał w *Czarodziejskim flecie* Mozarta, *Cyruliku sewilskim* Rossiniego, *Otelli* Verdiego, *Raju utraconym* Pendereckiego i *Królu Rogerze* Szymanowskiego. Występował na scenach m. in.: Łotewskiej Opery Narodowej w Rydze, Staatstheater am Gärtnerplatz w Monachium, Opery Kijowskiej i Národního divadla w Brnie. W Teatrze Wielkim – Operze Narodowej śpiewał w m. in. w *Lukrecji Borgii* Donizettiego, *Borysie Godunowie* Musorgskiego, *Elektrze* R. Straussa, *Katii Kabanowej* Jánačka, *Królu Rogerze* Szymanowskiego, *Strasznym dworze* Moniuszki, *Madame Butterfly* i *Manon Lescaut* Pucciniego oraz w *Diablach z Loudun* Pendereckiego. Jest cenionym wykonawcą dzieł barokowych m.in. partii Ewangelisty w obu Bachowskich pasjach. Występował w operach J.Ph. Rameau – *Pigmalion* i *Les Indes galantes* oraz G.F. Haendla – *Alcina*, *Tamerlano* i *Ariodante*. Dla wydawnictwa DUX zarejestrował *Pieśni* I.J. Paderewskiego a także dwa Schubertowskie cykle: *Die schöne Müllerin* i *Winterreise*.

Tenor. An alumnus of the Stanisław Moniuszko Academy of Music in Gdańsk. The 2nd Prize winner of the *Hariclea Darclée* International Voice Competition (Romania, 2005). Nominated for Passport Prize of *Polityka* weekly (2013). As a soloist of the Wrocław Opera, he debuted as Alfred in J. Strauss' *The Flittermouse* and sang in *The Magic Flute*, *The Barber of Seville*, Verdi's *Otello*, Penderecki's *Paradise Lost*, and Szymanowski's *King Roger*. He performed at the Latvian National Opera in Riga, Staatstheater am Gärtnerplatz in Munich, the Kyiv Opera, and the National Theatre in Brno. At the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw, he sang in Donizetti's *Lucrezia Borgia*, Mussorgsky's *Boris Godunov*, R. Strauss' *Elektra*, Janáček's *Káťa Kabanová*, Szymanowski's *King Roger*, Moniuszko's *The Haunted Manor*, Puccini's *Madama Butterfly* and *Manon Lescaut*, and Penderecki's *The Devils of Loudun*. Kozłowski is a recognised performer of Baroque works, notably the part of the Evangelist in both Beethoven's passions. He performed in such operas as J.P. Rameau's *Pigmalion* and *Les Indes galantes*, as well as in G.F. Handel's *Alcina*, *Tamerlano* and *Ariodante*. He recorded I.J. Paderewski's *Pieśni* and two cycles of Schubert's *lieder*: *Die schöne Müllerin* and *Winterreise* on DUX label.

karolkozowski.eu

Robert Gierlach

Bas-baryton. Jest jednym z najwybitniejszych polskich śpiewaków operowych, ceniony również jako wybitny interpretator pieśni oraz muzyki współczesnej. Absolwent Akademii Muzycznej im. F. Chopina w Warszawie w klasie śpiewu Kazimierza Pustelaka. Otrzymał I nagrodę na Międzynarodowym Konkursie Muzycznym im. G.B. Viottiego w Vercelli i Nagrodę Publiczności na Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Alfredo Krausa w Las Palmas. Dwukrotny laureat nagrody Fryderyk, nagrody International Classical Music Awards za *Quo vadis* Feliksa Nowowiejskiego oraz nagrody im. A. Hiolskiego za rolę Don Giovanniego w Teatrze Wielkim w Warszawie. Występował na prestiżowych scenach operowych i estradach koncertowych Europy, Ameryki Północnej i Japonii, m.in. w mediolańskiej La Scali, w Teatro La Fenice w Wenecji, Carnegie Hall w Nowym Jorku, Florida Grand Opera w Miami, Berliner Philharmoniker, Musikverein w Wiedniu, Théâtre des Champs-Élysées w Paryżu, NHK Tokio, Filharmonii Narodowej w Warszawie. Brał udział w wielu festiwalach muzycznych: Salzburger Festspiele, BBC Proms, Berliner Festwochen i Schleswig-Holstein Music Festival. Współpracował z takimi cenionymi dyrygentami, jak Simon Rattle, Yehudi Menuhin, Charles Dutoit, Łukasz Borowicz, czy Jerzy Semkow. Prowadzi klasę śpiewu na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie.

Bass-baritone. Gierlach is one of the most outstanding Polish opera singers, also recognised as a brilliant interpreter of lieder and contemporary classical music. He graduated from the vocal class of Kazimierz Pustelak at the Fryderyk Chopin University of Music in Warsaw. He received the 1st Prize at the Gian Battista Viotti International Music Competition in Vercelli, the Audience Award at the Alfredo Kraus International Singing Competition in Las Palmas, two Fryderyk Awards, the International Classical Music Award for Feliks Nowowiejski's *Quo vadis*, and the Andrzej Hiolski Award for his part as Don Giovanni at the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw.

Gierlach has performed in prestigious opera houses and on concert stages in Europe, North America, and Japan, notably at La Scala in Milan, the Teatro La Fenice in Venice, the Carnegie Hall in New York, the Florida Grand Opera in Miami, the Berliner Philharmoniker, Vienna's Musikverein, the Théâtre des Champs-Élysées in Paris, NHK Tokyo, the National Philharmonic in Warsaw, and has participated in numerous music festivals: the Salzburger Festspiele, the BBC Proms, the Berliner Festwochen, and the Schleswig-Holstein Music Festival. He has worked with such esteemed conductors as Simon Rattle, Yehudi Menuhin, Charles Dutoit, Łukasz Borowicz, and Jerzy Semkow. Gierlach teaches a vocal class at the Fryderyk Chopin University of Music in Warsaw.

Anna Bernacka

Mezzosopran. Absolwentka wrocławskiej Akademii Muzycznej w klasie śpiewu Ewy Czermak oraz Hochschule für Musik und Theater w Hanowerze w klasie Carol Richardson-Smith. Otrzymała stypendia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Accademia Rossiniana w Pesaro oraz Richard Wagner Stipendium Bayreuth. Jest finalistką wielu międzynarodowych konkursów, m.in.: Konkursu im. Stanisława Moniuszki w Warszawie, Konkursu im. Antonína Dvořáka w Karlowych Warach oraz Konkursu im. Haliny Halskiej-Fijałkowskiej we Wrocławiu. Debiutowała w 2006 roku w Oldenburgisches Staatstheater jako Driada w *Ariadnie na Naxos*. W latach 2007–2017 związana była z Operą Wrocławską. Regularnie współpracuje z Komische Oper w Berlinie, Teatrem Wielkim – Operą Narodową w Warszawie, Staatsoper w Stuttgarcie, Warszawską Operą Kameralną oraz operami w Białymstoku, Gdańsku, Krakowie, Poznaniu i Szczecinie. Jej bogaty repertuar obejmuje partie operowe od Haendla i Mozarta po Krzysztofa Pendereckiego i Ariberta Reimanna. Z dużym powodzeniem wykonuje także repertuar kantatowo-oratoryjny. W 2015 roku została laureatką Teatralnej Nagrody Muzycznej im. Jana Kiepury w kategorii Najlepsza Śpiewaczka.

Mezzo-soprano. A graduate of the Wrocław Academy of Music in the Vocal Class of Ewa Czermak and of the Hochschule für Musik und Theater in Hanover in the class of Carol Richardson-Smith. Holder of scholarships from the Minister of Culture and National Heritage of Poland, the Accademia Rossiniana in Pesaro, and the Richard Wagner Stipendium Bayreuth, she was a finalist of numerous international competitions, notably the Stanisław Moniuszko Competition in Warsaw, Antonín Dvořák Competition in Karlovy Vary, and the Halina Halska-Fijałkowska Competition in Wrocław. She made her début in 2006 as Dryad in *Ariadna auf Naxos* at the Oldenburgisches Staatstheater. Having sung for the Wrocław Opera in 2007–17, she regularly cooperates with the Komische Oper in Berlin, the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw, the Stuttgart Staatsoper, Warsaw Chamber Opera, and the operas of Białystok, Gdańsk, Kraków, Poznań, and Szczecin.

Bernacka's rich repertoire encompasses parts from Handel and Mozart to Krzysztof Penderecki and Aribert Reimann. She is also highly successful in cantata and oratorio repertoires. In 2015, she won the Jan Kiepura Theatre Music Award in the Best Female Singer category.

Paweł Horodyski

Bas. Student trzeciego roku Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu w klasie śpiewu prof. Bogdana Makala. Od 2019 roku jest uczestnikiem Akademii Operowej przy Teatrze Wielkim – Operze Narodowej w Warszawie. Od 2021 roku jest również uczestnikiem projektu „Opera Młodych” stworzonego przez Operę Wrocławską, na deskach której zadebiutował w partii Guglielma/*Così fan tutte*.

Jest laureatem wielu konkursów wokalnych, m.in. zdobywcą Grand Prix Międzynarodowego Konkursu Wokalnego „Wykonawcy XXI wieku” w Moskwie (2021), I miejsca w Międzynarodowym Konkursie Wokalnym im. Giulio Perottiego w Ueckermünde (2019), I miejsca w Ogólnopolskim Konkursie Wokalnym im. Józefa Świdra w Czechowicach-Dziedzicach (2019) i I miejsca w Ogólnopolskim Konkursie Wokalnym im. Franciszki Platówny we Wrocławiu (2018). Stypendysta Rektora Akademii Muzycznej we Wrocławiu, Prezydenta Wrocławia oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Bass. A third-year student in the class of Professor Bogdan Makal at the Karol Lipiński Academy of Music in Wrocław. Since 2019 he has participated in the Opera Academy at the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw, and since 2021 also in the Opera Młodych programme created by the Wrocław Opera, where he debuted as Guglielmo in *Così fan tutte*. Horodyski is the winner of numerous vocal competitions: he received the Grand Prix of the Performers of the 21st Century International Vocal Competition in Moscow (2021), the 1st Prize at the *International Giulio Perotti Singing Competition* in Ueckermünde (2021), the 1st Prize at the Józef Świder National Vocal Competition in Czechowice-Dziedzice (2019), and the 1st Prize at the Franciszka Platówna National Vocal Competition in Wrocław (2018). He is the beneficiary of scholarships granted by the Rector of the Karol Lipiński Academy of Music in Wrocław, the Mayor of Wrocław, and the Minister of Culture and National Heritage.

Sebastian Mach

Tenor. Ukończył studia wokalne na Akademii Muzycznej im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu w klasie śpiewu prof. Bogdana Makala. Od 2019 roku jest uczestnikiem Programu Kształcenia Młodych Talentów Akademii Operowej Teatru Wielkiego – Opery Narodowej w Warszawie.

Artysta stale współpracuje z Teatrem Wielkim – Operą Narodową, Warszawską Operą Kameralną, Teatrem Wielkim w Łodzi, Polską Operą Królewską, Operą Bałtycką. W 2021 roku brał udział w prestiżowym „Young Singers Project” organizowanym przez Festiwal w Salzburgu, w ramach którego uczestniczył w wielu koncertach, kursach mistrzowskich oraz w światowej premierze opery *Vom Stern, der nicht leuchten konnte* Elisabeth Naske.

Sebastian Mach doskonalił swoje umiejętności wokalne pod okiem takich śpiewaków jak:

Artur Ruciński, Tomasz Konieczny, Andrew Owens, Topi Lehtipuu, Małgorzata Walewska, Mariusz Kwiecień.

Jest laureatem konkursów wokalnych, m. in. I miejsca na Międzynarodowym Konkursie Wokalnym „Iuventus Canti” we Vráblach (Słowacja) oraz Nagrody Specjalnej Opery w Bańskiej Bystrzycy za najlepszą interpretację utworów.

Tenor. A graduate of vocal studies in the vocal class of Professor Bogdan Makal at the Karol Lipiński Academy of Music in Wrocław. Since 2019 he has been part of the Opera Academy – Young Talents Development Programme at the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw. He cooperates on a regular basis with the Teatr Wielki – Polish National Opera in Warsaw, the Warsaw Chamber Opera, the Wielki Theatre in Łódź, the Polish Royal Opera, and the Baltic Opera. In 2021 he took part in the prestigious “Young Singers Project” organised by the Salzburg Festival, participating in numerous concerts, master classes, and the world premiere of Elisabeth Naske’s opera *Vom Stern, der nicht leuchten konnte*.

Sebastian Mach has honed his vocal skills under the watchful eye of such singers as Artur Ruciński, Tomasz Konieczny, Andrew Owens, Topi Lehtipuu, Małgorzata Walewska, and Mariusz Kwiecień. He is the winner of vocal competitions, including the 1st Prize at the Iuventus Canti International Vocal Competition in Vráble in Slovakia, and of the Special Prize for the Best Interpretation of a Song from the *State Opera at Banská Bystrica*.

Maria Banasziewicz-Bryła

Jest absolwentką Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, gdzie studiowała w klasie klawesynu Zofii Brencz-Budny i Ewy Mielczarek-Poprawy oraz w klasie organów Romualda Sroczyńskiego. Dziś jest profesorem tej uczelni, prowadząc klasę klawesynu. Już w czasie studiów rozpoczęła współpracę z Filharmonią Poznańską w zakresie wykonywania partii *basso continuo* w utworach orkiestrowych i wokalnie-instrumentalnych, dzięki czemu miała możliwość współpracy m.in. ze Stefanem Stuligroszem, Jerzym Kurczewskim, Sidneyem Harthem, Henrykiem Szeryngiem, Igorem Ojstrachem, Christopherem Hogwoodem. Występuje z wieloma polskimi zespołami orkiestrowymi, m.in. z Collegium Viridimontanum, Orkiestrą Kameralną Wratislavia, Orkiestrą Kameralną Leopoldinum, a jako kameralistka współpracuje z wybitnymi solistami – instrumentalistami oraz wokalistami wykonującymi muzykę dawną. Artystka koncertowała w Niemczech, Francji, Holandii, Szwajcarii, Szwecji, Włoszech, Austrii, Stanach Zjednoczonych, Meksyku, Hongkongu i na Tajwanie. Jako solistka i kameralistka dokonała wielu nagrań, m.in. z muzyką J.S. Bacha, A. Vivaldiego, F. Nowowiejskiego oraz barokowych kompozytorów baskijskich.

Is an alumna of the I.J. Paderewski Academy of Music in Poznań, where she studied in the class of harpsichord of Zofia Brencz-Budna and Ewa Mielczarek-Poprawa, and the class of organ of Romuald Sroczyński. Today she herself is a professor of harpsichord at her alma mater.

While still a student, she began working with the Poznań Philharmonic, performing *basso continuo* parts in orchestra and vocal-instrumental pieces, an alliance that let her work with Stefan Stuligrosz, Jerzy Kurczewski, Sidney Harth, Henryk Szeryng, Igor Oistrakh, Christopher Hogwood, and others.

She performs with numerous Polish orchestra ensembles, such as Collegium Viridimontanum, the Wratislavia Chamber Orchestra, and the Leopoldinum Chamber Orchestra.

As a chamber musician, she works with renowned soloists – instrumentalists and vocalists, performing early music. The artist has performed concerts in Germany, France, the Netherlands, Switzerland, Sweden, Italy, Austria, the United States, Mexico, Hong Kong, and Taiwan. As a soloist and chamber musician, she has recorded many albums, including ones with the works of Bach, Vivaldi, Feliks Nowowiejski, and Basque Baroque composers.

Orkiestra Filharmonii Poznańskiej | Poznań Philharmonic Orchestra

Orkiestra Filharmonii Poznańskiej należy do grona najbardziej znanych i cenionych polskich orkiestr symfonicznych. Jej dyrygentem-szefem oraz dyrektorem muzycznym jest Łukasz Borowicz.

Zespół koncertował prawie we wszystkich krajach Europy. Uczestniczył w wielu znaczących międzynarodowych festiwalach muzycznych. Orkiestra towarzyszyła uczestnikom pierwszego powojennego Konkursu Chopinowskiego w Warszawie, a od 1952 roku akompaniuje finalistom Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego im. Henryka Wieniawskiego w Poznaniu.

Z zespołem występowali światowej sławy dyrygenci, m.in.: Andrzej Boreyko, Christopher Hogwood, Jacek Kaspszyk, Zdeněk Mácal, Paul McCreesh, Sir Neville Marriner oraz soliści: Piotr Anderszewski, Martha Argerich, Piotr Beczała, Rafał Blechacz, Ida Haendel, Konstanty Andrzej Kulka, Aleksandra Kurzak, Sergei Leiferkus, Witold Małcużyński, Midori, Dawid i Igor Ojstrachowie, Ewa Podleś, Maurizio Pollini, Światosław Richter, Mściśław Rostropowicz, Artur Rubinstein, Gil Shaham, Wanda Wiłkomirska, Christian Zacharias, Krystian Zimerman, Nikolaj Znaider. Orkiestra Filharmonii Poznańskiej ma w dorobku liczne nagrania, w tym pierwsze światowe nagranie płytowe *Quo vadis* Feliksa Nowowiejskiego (cpo), które otrzymało International Classical Music Award 2018 w kategorii muzyki wokalnoinstrumentalnej.

The Poznań Philharmonic Orchestra is one of the most famous and recognised Polish symphonic ensembles. Its Chief Conductor and Music Director is Łukasz Borowicz.

The Orchestra has toured almost all European countries and performed at several leading international music festivals.

It has accompanied participants of the first post-war edition of the Chopin Competition in Warsaw, and since 1952 it has regularly played with the finalists of International Henryk Wieniawski Violin Competitions in Poznań.

The Orchestra has performed with such illustrious conductors as Andrzej Boreyko, Christopher Hogwood, Jacek Kaspszyk, Zdeněk Mácal, Paul McCreesh, and Sir Neville Marriner, and with outstanding soloists including Piotr Anderszewski, Martha Argerich, Piotr Beczała, Rafał Blechacz, Ida Haendel, Konstanty Andrzej Kulka, Aleksandra Kurzak, Sergei Leiferkus, Witold Małcużyński, Midori, David and Igor Oistrakh, Ewa Podleś, Maurizio Pollini, Sviatoslav Richter, Mstislav Rostropovich, Artur Rubinstein, Gil Shaham, Wanda Wiłkomirska, Christian Zacharias, Krystian Zimerman, and Nikolaj Znaider.

The Poznań Philharmonic Orchestra has made numerous recordings, including the world premiere recording of Feliks Nowowiejski's *Quo Vadis* (on cpo label), awarded the International Classical Music Award 2018 in Vocal and Instrumental Music category.

filharmoniapoznanska.pl

Orkiestra Filharmonii Poznańskiej
Poznań Philharmonic Orchestra

W cieniu Mozartowskiego arcydzieła: *Don Giovanni* Giuseppe Gazzanigi

Ernst Teodor Amadeusz Hoffmann, jeden z najważniejszych przedstawicieli niemieckiej estetyki przełomu XVIII i XIX wieku, za początek muzycznego romantyzmu uznał rok 1787. Wtedy bowiem, 29 października w Pradze, miała miejsce premiera *Don Giovanni*, arcydzieła operowego Wolfganga Amadeusza Mozarta, w którym Hoffmann dopatrywał się pełnej realizacji ideałów romantycznych. I choć współcześnie utwór wiedeńskiego twórcy bywa na ogół traktowany jako przejaw szczytowej fazy muzycznego klasycyzmu, to przecież nie sposób nie zgodzić się z przekonaniem o szczególnym i niezbywalnym miejscu *Don Giovanni* Mozarta tak w historii opery, jak i w dziejach kultury europejskiej.

W kontekście tego dzieła błędą dokonania innych kompozytorów operowych, którzy zmagali się z wątkiem Don Juana. Ta moda, zapoczątkowana w kręgu literackim i teatralnym utworami Tirsza de Moliny (1630), Moliera (1665) czy Carla Goldoniego (1736), znalazła niezwykle oddźwięk w kręgu teatru muzycznego, zwłaszcza w drugiej połowie XVIII wieku i w dziedzinie włoskiej opery komicznej. W bliskim sąsiedztwie czasowym powstały utwory na ten temat takich twórców jak Giuseppe Calegari (1777), Vincenzo Righini (1777), Giacomo Tritto (1783) czy Gioacchino Albertini (1784). W roku premiery Mozartowskiego arcydzieła powstały jeszcze trzy inne opery włoskie ten temat, autorstwa Francesco Gardiego, Vincenza Fabriziego i Giuseppe Gazzanigi.

Dzieło ostatniego z wymienionych twórców, opery komicznej *Don Giovanni o sia Il convitato di pietra* (*Don Juan albo Kamienny Gość*), skomponowana przez Gazzanigę do libretta Giovanniego Bertatiego, stanowi jeden z ciekawszych przykładów toposu Don Juana w operze włoskiej. Losy i działalność artystyczna Gazzanigi (1743–1818), kompozytora wykształconego przez wybitnego muzyka Nicola Porporę, związane były z trzema miastami włoskimi, Wenecją, Neapolem i Cremoną. Gazzaniga zasłynął jako twórca oper komicznych, a największym jego sukcesem stała się premiera *Il finto cieco* (*Falszywy ślepiec*) w 1786 roku w Wiedniu – warto zauważyć, że autorem libretta do tego dzieła był Lorenzo da Ponte, który rok później napisał *Don Giovanni* dla Mozarta. Z kolei Giovanni Bertati (1735–1810), autor tekstu do około 70 oper włoskich, współpracował regularnie z Gazzanigą, ale tworzył też libretta dla innych twórców weneckich, Pasquale Anfossiego i Baldassare Galupiego, a także Domenica Cimarosi, którego *Potajemne małżeństwo* (1792) stało się również największym sukcesem Bertatiego.

Don Giovanni Gazzanigi miał premierę 5 lutego 1787 roku w Teatro San Moisè w Wenecji, czyli osiem miesięcy wcześniej niż dzieło Mozarta. Wiadomo, że da Ponte znał tekst Bertatiego i tworząc libretto do Mozartowskiego arcydzieła, w znaczącym stopniu na nim się oparł. W kręgu spekulacji pozostają natomiast domniemania o tym, czy Mozart miał okazję zapoznać się z dziełem Gazzanigi. O ile bowiem powszechną praktyką było drukowanie librett i ich dystrybucja podczas wykonania dzieł operowych, to partytury muzyczne pozostawały w rękopisach i nie były łatwo dostępne. Nie przeszkadza to jednak ujęciu porównawczemu, w którym zapomniany utwór Gazzanigi daje się odnieść do świetnie przecież znanej opery Mozarta. Efekty takiego porównania mogą okazać się bardzo pouczające, tak dla określenia cech estetyki opery włoskiej owych czasów, jak i dla ukazania relacji pomiędzy normami stylu muzycznego a wielką indywidualnością Mozarta.

Podobieństwa obu oper – Gazzanigi i Mozarta – wydają się oczywiste i łatwo dostrzegalne. Obie stanowią reprezentatywne przykłady gatunku *dramma giocoso*, rozwiniętej w drugiej połowie XVIII wieku wersji opery komicznej, charakteryzującej się połączeniem elementów humorystycznych z pogłębieniem wyrazowym i poważniejszą problematyką. Wątki akcji są skonstruowane analogicznie, podobnie też wygląda dramaturgia tych oper. Większość postaci ma te same imiona: Don Giovanni, Donna Anna, Donna Elvira, Don Ottavio czy Komandor, niektóre zwą się odmiennie, ale są łatwe do identyfikacji: Mozartowska para Zerlina i Masetto to w operze Gazzanigi Maturina i Biagio, odpowiednikiem Leporella jest zaś Pasquariello. Wszystkie postacie zostały przedstawione muzycznie w sposób typowy i konwencjonalny, poprzez wykorzystanie takich środków jak *parlando* (szybkie powtarzanie dźwięków w celu charakterystyki komicznej), symetryczne frazy o rodowodzie popularnym (także z uwzględnieniem cech stylizacyjnych muzyki hiszpańskiej) i regularna budowa arii o układzie dwu- (ab) lub trzyczęściowym (aba).

Różnice wydają się niezbyt liczne: w operze Gazzanigi – oprócz postaci znanych z dzieła Mozarta – występują dodatkowo Lanterna, drugi sługa Don Giovanni, oraz Donna Ximena, kolejna kobieta znajdująca się w kręgu zainteresowań tytułowego uwodziciela. Można by się spodziewać, że

obecność aż czterech kochanek protagonisty skomplikuje strukturę dramaturgiczną opery, ale tak się nie dzieje – Donna Ximena i Donna Elvira są motywowane podobnymi afektami, nie dziwi więc, że w swojej wersji libretta da Ponte połączył te dwie osoby w charakterystyce Donny Elviry. Donna Anna jest obecna tylko na początku – po zabójstwie Komandora domaga się od Don Ottavia dokonania zemsty, relacjonuje mu przebieg sytuacji w sypialni, po czym decyduje się na odłożenie ewentualnego ślubu i udaje się do klasztoru dla odnalezienia spokoju ducha. W akcji opery zwraca uwagę skonfrontowanie dwóch zazdrosnych kochanek Don Giovanniego – Donny Elviry i Maturiny – w komicznym duecie, w którym każda z kobiet bierze drugą za szaloną i niepczytelną. Znaczącą różnicę wyznacza także dobór odmiennych głosów dla realizacji partii tytułowej. U Gazzanigi jest to tenor, a wykorzystanie tego głosu łączy postać Don Giovanniego z kręgiem innych amantów z komicznych oper XVIII-wiecznych. W ujęciu Mozartowskim uwodziciel śpiewa głosem barytonowym, co nadaje dramaturgii muzycznej odmienne rysy, mniej oczywiste i niejednoznaczne.

Mimo dominujących podobieństw obu dzieł ich wydzwięk ideowo-moralny okazuje się zasadniczo różny, co objawia się w odmiennym nacechowaniu afektowym (u Gazzanigi – konwencjonalnym i sporadycznym, u Mozarta – zindywidualizowanym i wszechobecnym), a zwłaszcza w sposobie zakomponowania zakończenia. Fatalny koniec Don Giovanniego staje się w operze Gazzanigi okazją do celebrowania radosnego święta: oto niegodziwiec został ukarany i teraz już nic nie zamię wesołej zabawy pozostałych postaci. O beztrascie tego nastroju świadczy wprowadzenie w partiach wokalnych imitacji brzmienia instrumentów muzycznych. U Mozarta ten aspekt ulega znacznemu pogłębieniu w wymiarze etycznym poprzez potraktowanie losów Don Giovanniego jako przykładu złego życia i jego fatalnych konsekwencji. Losy bohaterów pozostają w bliskim związku z faktem zniknięcia Don Giovanniego: Donna Elvira wstąpi do klasztoru, Leporello poszuka innego pana, a obie pary – Zerlina i Masetto oraz Donna Anna i Don Ottavio – odzyskają wreszcie perspektywę spokojnego życia. Te różnice pomiędzy obydwo ma dziełami nie wynikają z estetyki opery komicznej, lecz z indywidualnego talentu librecistów i kompozytorów.

Odmienne są rozmiary obu oper: o ile dwuaktowe ramy utworu Mozarta stanowią sytuację typową dla gatunku *dramma giocoso*, to przypadek opery Gazzanigi jest w tym kontekście dość specyficzny. Oryginalnie dzieło pomyślane zostało jako dwuaktowa sztuka o tematyce teatru w teatrze, co miało nawet odwzorowanie w jej podtytule *Capriccio drammatico*. Akt pierwszy traktował o rozterkach włoskiej trupy operowej, szukającej interesującego i chwytliwego tematu do nowej opery, a w akcie drugim prezentowano ową operę, muzycznie przedstawiającą wybraną problematykę Don Juana. Takie rozwiązanie przypomina inne opery o operze tamtych czasów, jak *Dyrektor teatru* Mozarta czy *Prima la musica, e poi le parole* Antonia Salieriego, ale przywodzi także na myśl późniejszą o ponad sto lat operę *Ariadna na Naksos* (1916) Richarda Straussa: w tym niezwykłym dziele akt pierwszy to także przygotowywanie dzieła operowego przez grupę artystów, a akt drugi – prezentacja owej opery.

Oczywistym jest, że w partyturze Gazzanigi nie sposób odnaleźć ani wyrafinowanej, zindywidualizowanej Mozartowskiej charakterystyki postaci kobiecych, ani aury metafizyki czy demonizmu, ani niezwykłego, mistrzowskiego sposobu zakomponowania konstrukcji finałowych. Ale ów mniej znany *Don Giovanni* pozostaje interesującym kontrapunktem do jednej z najgenialniejszych oper w historii, świadectwem artystycznej zręczności i żywotnej w tamtych czasach konwencji. Zachowując odpowiednie proporcje i perspektywy można delectować się tym zapomnianym utworem, choć chyba żaden odbiorca nie ustrzeże się – choćby mimowolnego – konfrontowania go z tym drugim, doskonałym wcieleniem muzycznym losów sewilskiego uwodziciela.

Ryszard Daniel Golianek

Fotograficy / Photographs: Marek Gertsmann, Michał Heller, Jacek Poremba, ©Wildbild, Ksawery Zamojski,

Rafał Zdziebłowski, Archiwum Stowarzyszenia im. LvB / LvB Association archives.

© 2022, Stowarzyszenie im. Ludwiga van Beethovena / Ludwig van Beethoven Association

